

AYOLLARGA NISBATAN SODIR ETILADIGAN TAZYIQ VA ZO'RAVONLIKLARNI OLDINI OLIISH BORASIDAGI ISHLARNI TAKOMILLASHTIRISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15126356>

Otaqulova Shaxnoz Baxtiyor qizi

Jizzax shahar IIB Jamoat xavfsizligi xizmati

huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'linmasi

Xotin qizlar masalalari bo'yicha

katta inspektori kapitan

Annotatsiya

Ushbu maqolada ayollarga nisbatan tazyiq va zo'rvonlik holatlari, ularning asosiy sabablari hamda bu illatni oldini olishda amalga oshirilayotgan ishlar tahlil qilinadi. Xususan, huquqiy-me'yoriy baza, ijtimoiy xizmatlar, profilaktika choralarining samaradorligi va ularni takomillashtirish yo'nalishlariga e'tibor qaratiladi. Maqolada xorijiy tajriba tahlili orqali O'zbekistonda gender tengligini ta'minlash hamda zo'rvonlikni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar

gender tengligi, tazyiq, zo'rvonlik, ayollar huquqlari, profilaktika, himoya orderi, huquqiy mexanizm, ijtimoiy xizmatlar, xavfsizlik, oilaviy munosabatlar.

Аннотация

В статье анализируются случаи домогательств и насилия в отношении женщин, их основные причины, а также работа, проводимая для предотвращения этого зла. В частности, внимание будет уделено нормативно-правовой базе, социальным услугам, эффективности профилактических мероприятий и направлениям их совершенствования. В статье представлены рекомендации по обеспечению гендерного равенства и совершенствованию механизмов искоренения насилия в Узбекистане на основе анализа зарубежного опыта.

Ключевые слова

гендерное равенство, угнетение, насилие, права женщин, профилактика, охранный ордер, правовой механизм, социальные услуги, безопасность, семейные отношения.

Abstract

This article analyzes the cases of oppression and violence against women, their main causes, and the work being done to prevent this scourge. In particular, attention is paid to the legal and regulatory framework, social services, the effectiveness of preventive measures and areas for their improvement. The article provides recommendations on ensuring gender equality in Uzbekistan and improving mechanisms for eliminating violence through an analysis of foreign experience.

Keywords

gender equality, oppression, violence, women's rights, prevention, protection order, legal mechanism, social services, security, family relations.

Kirish

Bugungi kunda dunyo miqyosida ayollarga nisbatan tazyiq va zo'rvonlik muammosi dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy va huquqiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekiston Respublikasi ham bu borada faol choralar ko'rmoqda. Gender tengligi, oiladagi sog'lom muhitni ta'minlash, ayollar xavfsizligini ta'minlash – davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Ayollarga nisbatan zo'rvonlik turlari – jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va jinsiy zo'rvonlik kabi ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Ko'p hollarda bu holatlar oilaviy muhitda yoki yaqin munosabatlar doirasida sodir bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida "Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonun (2019), "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi Qonun (2019) hamda "Himoya orderi" instituti orqali muhim huquqiy asos yaratildi.

Shunga qaramay, amaliyotda zo'rvonlikka uchragan ayollarning murojaat darajasi past bo'lib qolmoqda. Sabablari – ijtimoiy bosim, iqtisodiy mustaqillikning yo'qligi, huquqiy savodxonlikning pastligi va muammoli mentalitetga borib taqaladi.

Shu sababli quyidagi yo'nalishlarda ishlarni takomillashtirish muhim hisoblanadi:

1. Profilaktika va huquqiy targ'ibotni kuchaytirish. Ayollar va erkaklar orasida huquqiy madaniyatni oshirish, zo'rvonlik haqida xabardorlik darajasini oshirish lozim.

2. Psixologik va ijtimoiy xizmatlarni kengaytirish. Zo'rvonlik qurbonlariga bepul maslahatlar, boshpana, tibbiy va huquqiy xizmatlar ko'rsatish tizimi rivojlantirilishi kerak.

3. Mahalla va ta'lim tizimida gender tenglik targ'iboti. Yoshlarda tenglik va hurmat asosida munosabatlarni shakllantirish orqali kelajakda zo'ravonlikka moyillikni kamaytirish mumkin.

4. Axborot texnologiyalaridan foydalanish. Zo'ravonlik holatlari haqida tezkor xabar berish, ariza topshirish va himoya orderi olish imkonini beruvchi onlayn platformalarni joriy etish.

Ayollarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik nafaqat shaxsiy muammo, balki butun jamiyatning rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy illatdir. Bu holatlar jamiyatdagi gender tenglikning zaifligi, patriarxal qarashlarning ustuvorligi hamda huquqiy madaniyat yetishmasligi natijasida yuzaga keladi.

Zo'ravonlikning sabablari

- Ijtimoiy stereotiplar. "Ayol kishi chidamli bo'lishi kerak", "Ayol o'zini oilasiga bag'ishlashi kerak" kabi qarashlar zo'ravonlikni oqlovchi mentalitetga aylanib qolmoqda.

- Huquqiy savodxonlikning pastligi. Ayollar o'z huquqlarini to'liq bilmasligi, yordam uchun qayerga murojaat qilishni bilmasligi muammoni chuqurlashtiradi.

- Iqtisodiy mustaqillikning yo'qligi. Ko'plab ayollar moliyaviy jihatdan eriga bog'liq bo'lgani uchun zo'ravonlikni yashirishga majbur bo'ladi.

Zo'ravonlikning oqibatlarini

- Shaxsiy ruhiy holatga ta'siri. Turg'un depressiya, o'zini past baholash, intihorga moyillik holatlari kuzatiladi.

- Oila va farzandlarga ta'siri. Zo'ravonlik muhitida ulg'aygan bolalar keyinchalik o'zlari ham shunga o'xshash muomala uslublarini takrorlashi mumkin.

- Jamiyat rivojiga salbiy ta'siri. Ayollarning salohiyati to'liq ro'yobga chiqmaydi, ijtimoiy tenglik buziladi.

Oldini olish yo'nalishlari

Maktab va oliy ta'lim tizimida gender tenglikni o'rgatish. Yosh avlod ongida hurmat va tenglik asoslarini shakllantirish muhim. Zo'ravonlikka qarshi ijtimoiy kampaniyalar. Televizion roliklar, bloglar, sahna ko'rinishlari orqali aholining ongiga ta'sir etish mumkin. Himoya orderi amaliyotini kuchaytirish. Bu vosita real xavf ostidagi ayollar uchun tezkor himoya chorasi bo'lib xizmat qilishi kerak. Mahallalarda ayollar qo'mitalarini faollashtirish. Ayollar orasidagi liderlarni aniqlab, ularni zo'ravonlikka qarshi kurashda faol ishtirok ettirish. Onlayn yordam tizimlari. Zo'ravonlik haqida anonim ravishda xabar berish imkonini beruvchi mobil ilovalar va saytlar joriy etilishi kerak.

Xulosa

Ayollarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlikka qarshi kurashish – bu jamiyatning umumiy madaniy darajasini oshirish bilan chambarchas bog'liq. Huquqiy baza

yetarli bo'lsa-da, ularning amaldagi samaradorligini ta'minlash uchun tizimli yondashuv, davlat va nodavlat tashkilotlar o'rtasida samarali hamkorlik, fuqarolik jamiyati ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi. Ayollarni zo'ravonlikdan himoya qilish – nafaqat inson huquqlarining kafolati, balki mustahkam jamiyat qurishning asosi hamdir.

Ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish – bu faqat jinoyatga qarshi kurashish emas, balki madaniyat, ta'lim, ijtimoiy ong va qadriyatlarni sog'lomlashtirish demakdir. Har birimiz – ota-ona, o'qituvchi, davlat xizmatchisi, blogger yoki oddiy fuqaro bo'lishimizdan qat'iy nazar – bu borada o'z hissamizni qo'shmog'imiz zarur. Ayollar xavfsizligi – bu jamiyat xavfsizligidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2022.
2. “Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida”gi Qonun. Qabul qilingan sana: 2019-yil 2-sentabr. // <https://lex.uz>
3. “Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida”gi Qonun. Qabul qilingan sana: 2019-yil 2-sentabr. // <https://lex.uz>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi “Xotin-qizlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularning jamiyatdagi faolligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-146-sonli Qarori.
5. Gender tenglikni ta'minlash bo'yicha 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Davlat dasturi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi, 2022.
6. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). “Violence against women: prevalence estimates, 2018.” – Geneva: WHO, 2021.
7. United Nations Women (UN Women). “Handbook for legislation on violence against women.” – New York: United Nations, 2012.
8. Karimova D.M. “O'zbekistonda gender tengligi va ayollar huquqlarini ta'minlashning huquqiy asoslari.” // “Yuridik fanlar axborotnomasi”, 2023, №1.
9. Qodirova G.T. “Ayollarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlikka qarshi kurashishda profilaktika mexanizmlarining roli.” // “Ijtimoiy tadqiqotlar jurnali”, 2022, №4.
10. Sattorova N. “Gender tenglik: xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun xulosa.” // “Oila va jamiyat” ilmiy-amaliy jurnali, 2021, №2.
11. Human Rights Watch. “Submission to the UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women on Uzbekistan.” 2020.

12. Azizova N.A. "Ayollarni zo'ravonlikdan himoya qilishda fuqarolik jamiyatining roli." // "Huquqiy demokratik jamiyat: nazariya va amaliyot", 2022, №3.